

ISSN:1306-3111

e-Journal of New World Sciences Academy
2010, Volume: 5, Number: 2, Article Number: 1C0141

EDUCATION SCIENCES

Received: September 2009

Accepted: March 2010

Series : 1C

ISSN : 1308-7274

© 2010 www.newwsa.com

Ramazan Gürbüz

Mediha Aksu Gürbüz

Adiyaman University

rgurbuz@adiyaman.edu.tr

medihaaksu@hotmail.com

Adiyaman-Turkey

**OKULÖNCESİ ÇOCUKLARIN ÇOKLU ZEKÂ KURAMINA GÖRE BASKIN OLAN VE OLMAYAN
ZEKÂ ALANLARININ BELİRLENMESİ: NİTEL BİR DEĞERLENDİRME**

ÖZET

Bu makalede, zekâ alanlarının belirlenmesi, ortaya çıkarılması ve etkin hale getirilmesinde okulöncesi öğrenme ortamlarının düzenlenmesine ve eğitimcinin rolüne ilişkin bilgiler verildikten sonra "Çoklu Zekâ Kuramı" temel ölçüt alınarak, okulöncesine devam eden bir çocuğun baskın olan ve olmayan zekâ alanları belirlenmeye çalışılmıştır. Özel durum çalışmasıyla yürütülen bu araştırmanın çalışma grubu, bir ilçe merkezindeki anaokuluna devam eden 12 anasınıfı çocuğudur. Ancak bir çocuğun baskın olan ve olmayan zekâ alanları incelenmiştir. Veri toplama aracı olarak gözlem ve mülakat teknikleri kullanılmıştır. Çalışmanın sonunda, çocuğun baskın olan ve olmayan zekâ alanlarının gelişiminde genetik etkenlerin yanı sıra çevresel faktörlerin ve ebeveynlerin tutum ve davranışlarının da önemli oranda belirleyici olduğu saptanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Çoklu Zekâ Kuramı, Zekâ Alanı, Okulöncesi Eğitim, Çocuk, Zekâ Alanlarının Belirlenmesi

**DETERMINATION OF PRESCHOOL CHILDREN'S DOMINANT AND NON-DOMINANT TYPES
OF INTELLIGENCE WITH REGARD TO "THE THEORY OF MULTIPLE INTELLIGENCES":
A QUALITATIVE EVALUATION**

ABSTRACT

In this article, we described how intelligences areas can be defined and how these intelligence areas can be activated. Moreover, the role of the teacher and also the design of learning environment in the period of determination of preschool children's dominant intelligence areas and the activation of it were discussed in this paper. Therefore, it is important to determine every children's dominant and non-dominant types of intelligence and their individual differences during the preschool education. If learning activities are carried out by regarding the children's dominant types of intelligence after preschool education, learning would be more meaningful and effective. Case study research methodology was used in this study. The sample of the study was consisted of 12 children in a preschool located in district. Dominant and non-dominant types of intelligences of a child in the sample was investigated and presented in detail. In order to collect data, interviews with parents and class observations were used. Results showed that the environmental factors and the behavior of parents also affects the development process of ones' different types of intelligence as well as the genetic factors.

Keywords: Multiple Intelligence, Intelligence Area, Preschool Education Children, Determination of Intelligence Domains

1. GİRİŞ (INTRODUCTION)

Büyüme ve gelişmenin en hızlı olduğu dönem 0-6 yaşı kapsayan okulöncesi yıllarıdır. Okulöncesi dönemdeki formal ve informal öğretim çalışmaları, çocukların ileriki öğretim becerilerine temel oluşturmaktadır. Okulöncesinden itibaren çeşitli etkinliklerle düşünmeye yönlendirilen çocuklar, ileriki yaşamlarında gerçek hayat problemlerini çözmede yüksek performans gösterirler. Farklı uyarıcı ve deneyimlerle erken yaşlarda karşılaşma şansı bulan çocuklar, bu avantajı ileriki yıllarda bilgi, beceri ve alışkanlıklarına taşırlar [1]. Bu süreç çocuğun dünyayı olduğu kadar kendi tekliğini ve potansiyelini keşfetmesi ve kendine özgü özelliklerinin farkına varması açısından da kritik bir dönemdir. Bireyin kendine özgü olan özelliklerinden biri de baskın olan ve olmayan zekâ alanlarıdır.

Zekâ konusu geçmişten bu yana insanoğlunun merak ettiği kavramların başında gelmektedir. Soyut bir kavram olan zekânın tanımı belli bir zaman ve mekandaki sosyal, politik ve ekonomik bağlamla yakından ilişkilidir [2]. 1904 yılında Fransız Milli Eğitim Bakanlığı, Binet ve Simon'dan ilköğretim düzeyinde başarısız olma riski taşıyan öğrencilerin belirlenmesinde kullanılabilecek bir araç geliştirmelerini istemiştir [3 ve 4]. Bu yöndeki çabalar, ilk zekâ testlerinin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Uzun yıllar kullanılmış olmalarına karşın, bu testlere son zamanlarda yoğun eleştiriler yöneltilmektedir. Bu anlayışa göre zekâ doğumla belirlenmiş, sabit, ölçülebilir ve değişmez bir olgu olarak kabul edilmiştir. Daha sonraki yıllarda Piaget, Vygotsky, Sternberg, Thurstone, Perkins, Goleman ve diğer birçok araştırmacı ve filozof çocuklar üzerinde yaptıkları uzun süreli gözlemler sonucunda zekânın sabit olmadığını ortaya koymuşlardır. Bunu takip eden süreçte zekâ; genetik, kalıtsal yetenekler ve bireyin ekolojik ve kültürel çevresiyle olan tecrübe ve deneyimleriyle şekillenen bir olgu olarak kabul görmeye başlamıştır [5 ve 6].

Çoklu Zekâ Kuramı(ÇZK), Gardner'ın şu üç soru üzerinde durması ile başlamıştır: 1) Çocuk, genel güçlerinin yanında özel bir alanda farklı güçlere de sahip midir? 2) Çocukların farklı etkinliklerdeki performansları arasında herhangi bir ilişki var mıdır? 3) Çocuğun bir alanda sahip olduğu güç, diğer alanlardaki performansını etkilemekte midir? [7]. ÇZK, insan zekâsının dünyadaki uyarıcılara nasıl tepkide bulunduğunu ve bu uyarıcıları nasıl yorumladığını açıklamaya çalışır [7]. Kültürel değerlerce desteklenen zekâ alanları gelişme fırsatı bulurken mevcut değerlerce önemli görülmeyen zekâ alanları diğerleri kadar gelişmemektedir. Brualdi (1998) yaptığı bir araştırmada, kabul gören ve değer verilen davranışların motivasyonu arttırdığını ve bireyi bu davranışları zenginleştirmeye yönelttiğini belirlemiştir [8].

ÇZK günümüze kadar tek parçalı olarak tanımlanan klasik zekânın aksine zekâyı yeni bir bakış açısı kazandırarak insanoğlunun şimdilik dokuz farklı zekâyı sahip olduğunu savunmaktadır. Bu zekâlar; sözel-dilsel zekâ, mantıksal-matematiksel zekâ, görsel-mekansal-uzamsal-uzaysal zekâ, müziksel-ritmik zekâ, bedensel-kinestetik zekâ, kişilerarası-sosyal zekâ, içsel-özedönük-kişisel zekâ, doğa zekâsı ve varoluşsal zekâ olarak belirlenmiştir. Gerçi, Gardner "Intelligence Reframed" kitabında varoluşsal zekânın bir zekâ çeşidi olması konusunda bazı kesin kanıtlara ihtiyaç olduğunu belirtmektedir.

Gardner geleneksel zekâ anlayışına aykırı olarak zekâyı;

- Bir veya birden fazla kültürde değer bulan bir ürün ortaya koyabilme kapasitesi,
- Gerçek hayatta karşılaştığı problemlere etkili ve verimli çözümler üretebilme becerisi,

- Çözümüne kavuşturulması gereken yeni veya karmaşık yapıları problemleri keşfetme yeteneği olarak tanımlanmaktadır.

Gardner'ın ileri sürdüğü zekâ tanımına bakılınca, gerçek yaşamda karşılaştığı problemleri çözemeyen bir kişinin zekâ testlerindeki sayısal ya da sözel problemleri çözebilmesi fazla önem taşımamaktadır.

Zekâ nasıl tanımlanırsa tanımlansın tüm uğraş, bireyin içinde bulunduğu durumda nasıl davrandığı, kapasitesinin ne olduğu, gelecekteki başarısının ne olacağı gibi sorulara yanıt bulmak ve bunun sonucunda birey hakkında bir karara varabilmektir. Bu bakımdan önemli olan, birey hakkında verilecek kararın doğruluğudur. Bu da zekânın yanında bireye ilişkin birçok özellik hakkında güvenilir bilgi toplanmasına bağlıdır. Bu özelliklerin tümü olabildiğince bir arada ölçülebilirse; birey hakkında verilecek kararların doğruluğu da o denli artacaktır [9].

2. ÇALIŞMANIN ÖNEMİ (RESEARCH SIGNIFICANCE)

Okulöncesi dönemde çocukların baskın olan ve olmayan zekâ alanlarının saptanması yapılacak rehberliğin ve yönlendirmenin sağlıklı olması açısından önemlidir [10]. Bu çalışmanın amacı, zekâ alanlarının saptanması, ortaya çıkarılması ve etkin hale getirilmesinde okulöncesi öğrenme ortamlarının düzenlenmesine ve eğitimcinin rolüne ilişkin bilgiler verildikten sonra "Çoklu Zekâ Kuramı" temel ölçüt alınarak, okulöncesine devam eden bir çocuğun baskın olan ve olmayan zekâ alanlarını belirlemektir.

3. ZEKA ALANLARININ BELİRLENMESİ (DETERMINATION OF INTELLIGENCE DOMAINS)

Zekâ bireyleri sınıflandırmak amacıyla değil, onları tanımak amacıyla belirlenir. Bireylerin uzun soluklu yaşamlarında sorumluluk almaları için bireysel öğrenme kabiliyetleri önem arz etmektedir. ÇZK'nin amacına uygun bir şekilde uygulanabilmesi için çocukların ilgilerinin, yeteneklerinin, öğrenmede baskın olan ve olmayan zekâ alanlarının belirlenmesi gerekmektedir. Bireyler kendilerini tanıdıkça ve baskın olan ve olmayan zekâ alanlarını fark ettikçe gelecekleri ile ilgili daha uygun adımlar atabilirler [11]. Gardner'ın ortaya attığı ÇZK, zekâyı nasıl tanımlayacağımıza ve çocukları nasıl eğiteceğimize daha geniş bir perspektif getirmiştir. Nitekim 2005'te uygulanmaya başlanan öğretim programında, yapılandırmacı öğrenme kuramı, çoklu zekâ kuramı, proje tabanlı öğrenme gibi öğrenci merkezli ve bireysel farklılıkları dikkate alan çağdaş öğrenme yaklaşımlarının uygulanması öngörülmektedir [12].

Spectrum Project, ÇZK'nin ortaya attığı zekâ alanlarını dikkate alarak zekânın okulöncesi çocukluk çağında ortaya çıkarılması ve geliştirilmesi amacıyla başlatılan bir projedir. Bu projede bireysel farklılıkların erken yaşlarda güvenilir bir biçimde belirlenmesinin ve çocuğun gelişimsel becerileri hakkında bilgi sahibi olmanın ailelere ve öğretmenlere faydalı olabileceği vurgulanmıştır [7]. Ayrıca, baskın zekâ alanlarının farkında olan çocukların veya ÇZK'ye dayalı öğrenme sürecinden geçen öğrencilerin daha başarılı öğrenmeler gerçekleştirdiklerine dair çeşitli araştırma sonuçlarına rastlamak mümkündür [13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24 ve 25].

Eğitim alanındaki en önemli araştırma konularından biri de, çocukların öğrenme konusundaki yaklaşımlarının neden ve ne türlü farklılıklar gösterdiğine ilişkin konulardır. Bu bağlamda, okulöncesi eğitim sürecinde çocukların nasıl ve hangi yollarla en iyi öğrendikleri tespit edilmeli ve onlara bu alanlarda başarılı olmaları için yardım edilmelidir. Bireyler; öğrenme hızları, öğrenme dereceleri ve öğrendiklerini hatırlama süreleri bakımından farklılık gösterirler. Bireylerin anlama yetenekleri ve problem çözmek için bilgilerini

kullanma yolları da birbirinden farklıdır. ÇZK' ye göre eğitimin amacı; sadece çocukların akademik başarılarını arttırmak değil, aynı zamanda çocuklardaki çoklu zekâ potansiyellerini ortaya çıkarmak, geliştirmek ve onları sınıftaki öğrenme-öğretme sürecinin temelleri olarak kullanmaktır [14].

Okulöncesi çağındaki çocukların tanınmasında ebeveynler de oldukça önemli rol oynar. Öğretmenin aileyi tanınması, çocuğu tanımasını kolaylaştırmaktadır. Aile üyeleri arasındaki ilişkiler, ailenin çocuğa karşı tutumları, çocuğa uyguladıkları disiplin anlayışı, çocuğun içinde yaşadığı fiziksel çevre koşulları gibi özelliklerin öğretmen tarafından bilinmesi, çocukla ilgili doğru tespitlerde bulunmasına yardımcı olmaktadır. Öğretmen sınıf içi etkinlikler sayesinde çocuklar hakkında birçok fikre sahip olabilmesine rağmen, onların baskın olan ve olmayan zekâlarını tespit etmede yetersiz kalabilir. Bu sebeple çocukların baskın zekâ alanlarının saptanmasında ebeveynlerin görüşlerinden faydalanmak çocuklar hakkında daha doğru tespitlerin yapılmasına yardımcı olacaktır. Ayrıca okulöncesi dönemde özellikle doğal gözlemler sağlıklı sonuçlara ulaşmada etkili bir yoldur. Çocukları doğal oyun ortamlarında gözlemlemek, tercihleri hakkında bilgi edinilmesinde çok etkilidir. Çünkü oyun ve oyunda kullanılan ve oyunu tamamlayan oyuncaklar çocuğun fiziksel, zihinsel, hayal gücünün ve yaratıcılığının gelişimine katkıda bulunduğu gibi tercihleri ve ilgi alanları konusunda da zengin ipuçları verir [26]. Örneğin, çocuk; hangi oyuncakları tercih ediyor?, oyuncaklardan çok arkadaşlarıyla konuşmayı ya da sınıf içinde dolaşmayı mı tercih ediyor?, materyallerin parlaklıkları ya da sıra dışılıkları ilgisini çekiyor mu? malzemenin şekliyle daha mı çok ilgili?, materyallerle sesler üretme yoluna gidiyor mu?, ses çıkaran materyallere mi yöneliyor?, kitabın resimlerine mi odaklanıyor, yoksa yüksek sesle okunan öyküye mi?, kitabın resimlerine dokunmak istiyor mu?, öykü okunurken ya da anlatılırken tercihi sessizce dinlemek mi yoksa kalkıp duyduğu olay örüntüsünü canlandırmak mı?, hangi oyun köşelerini tercih ediyor?, grup oyunlarını mı yoksa bireysel oyunlarını mı tercih ediyor?, grup etkinliklerinde mi yoksa bireysel etkinliklerde mi daha etkili oluyor? Sorularının cevapları çocuk hakkında önemli veriler sağlayacaktır [27]. Eğitimci, sınıfça yapılan etkinliklerde çocukların hangi rolü üstlenmek istediklerine, hangi etkinliklere ve resimlere ilgi duyduklarına, bir gezi esnasında ne yaptıklarına ve gezi yapılan yerde en çok dikkatlerini çeken olay veya nesnelerin neler olduğuna ilişkin gözlemlerde dikkatli olursa çocuklar hakkındaki çıkarımları da daha doğru ve gerçekçi olabilir.

ÇZK'nin en temel kabulü şudur; *çocuklar farklıdır ve farklı yollardan öğrenirler*. Çocukların farklılığını ve öğrenme yollarını en iyi belirlemenin yolu çocukları tanımaktan geçer. Çocuklar ne kadar iyi tanınırsa yetenekleri, ilgi alanları ve baskın olan ve olmayan zekâ alanları konusunda o denli etkili kararlar verilebilir.

4. ÇOKLU ZEKÂ KURAMINA GÖRE ÖĞRENME ORTAMLARININ DÜZENLENMESİ VE EĞİTİMCİNİN ROLÜ (DESIGN OF LEARNING ENVIRONMENTS WITH REGARD TO "THE THEORY OF MULTIPLE INTELLIGENCES" AND EDUCATOR'S ROLE)

Okullar çocukların özgüven ve başarılı olma duygularının gelişimine yardım etmeye çalışırlar. Çocukların yeteneklerini en iyi gösterdikleri yerler, hem bilimsel yanlarını kışkırtan hem de düş güçlerini zenginleştiren ortamlardır. Gardner'in kuramı değişik zekâ alanlarına sahip çocukların tanınmasına teorik açıdan kaynaklık eder. Beyin gelişimini hızlandıracak ve yaşam boyu öğrenmenin temellerini atacak zengin öğrenme ortamları sunan bu kuram sınıfa her bireyin

ilgisini çekebilecek çeşitli ve çok boyutlu malzemeler getirerek çocuğa seçme şansı vermektedir. Buda hem çocuğun gelişim hızını olumlu yönde etkilemekte hem de kendine güveninin artmasını sağlamaktadır. Her çocuğun ihtiyaçlarına ve özgünlüğüne uygun ortam yaratılırsa çocukların programa katılımları üst düzeyde sağlanmış olur [8].

ÇZK, eğitimcilere öğrenmeyi etkileyen çevresel faktörleri gözlemleyebilecekleri bir kalıp sunar [3]. ÇZK'de çevre düzenlemesi için gerekli unsurların hepsi aslında bir okulöncesi eğitim kurumunda bulunması gereken tüm materyalleri kapsamaktadır. Bu kuram tüm zekâ alanlarını harekete geçirecek farklı malzemelerin ortamda bulunmasını gerekli kılar. Farklı materyallerin zekâ alanlarına göre sınıflandırılıp öğrenme ortamlarında bulundurulması önemlidir, ancak eğitimcilerin üzerinde durmaları gereken nokta materyallerin kullanım alanlarını çeşitlendirmek olmalıdır. Önemli olan ortamda çok amaçlı olarak kullanılabilir, açık uçlu materyallerin bulundurulmasıdır, sonrası ise eğitimci ve çocukların yaratıcılıklarına kalmıştır [28].

Eğitim ortamının çocukların çok yönlü gelişimini destekleyecek çeşitlilikte etkinliklerle zenginleştirilmesi gerekir. Ortam düzenlenirken; evcilik, fen ve doğa, sanat, blok, kitap, müzik, kukla vb. köşelerin mutlaka bulunması gerektiği unutulmamalı ve değişik etkinliklere uygun yeni köşeler de oluşturulmalıdır. Temaların çocukların meraklarıyla, ilgileriyle, gereksinimleriyle ve günlük yaşamla ilişkili olması sağlanmalıdır. Böyle ortamlar çocukların bireysel öğrenme sürecine, yeteneklerini geliştirmelerine ve kendi deneyimleriyle mevcut bilgiyi daha verimli hale getirmelerine katkı sağlayacaktır. Gelişimsel hedeflere ulaşmak için seçilecek etkinliklerin çocuğun tüm zekâ alanlarını harekete geçirecek şekilde planlanması çok önemlidir. Çocukların öğrenme ve öğretim ortamındaki verimliliğini arttırmak için, çocukların kendi öğrenme stillerinde, ilgi ve gereksinimlerini karşılayabilecek fırsatlar sunulması gerekmektedir. Çocuklar aynı öğrenme ortamlarından farklı şekillerde etkilenirler. Bu nedenle çocukların farklı deneyim alanlarında zenginleştirilmiş çevrelerde öğrenmeleri sağlanmalıdır [28].

Sınıfa farklı etkinlikler getiren ÇZK, çocuklara çeşitli öğrenme yaşantıları sunarak, onların daha aktif olarak öğrenmelerini ve psikolojik bakımdan kendilerini iyi hissetmelerini sağlamayı amaçlamaktadır. Geleneksel öğretim yönteminde bütün çocuklara aynı tip öğretim uygulanmaktadır. Oysa çocuklar arasında bireysel farklılıklar bulunması, bir başka deyişle çocukların öğrenme hızı, ilgi, kaygı, öğrenme biçimi, gelişmiş zekâ alanı, güdü vb. özelliklerinin farklı olduğu göz önüne alınarak ona göre bir öğretim tasarlanmalıdır [29]. Bireysel farklılıklara dikkat çeken çoklu zekâ uygulamaları, çocukların öğrenmelerini kolaylaştırmakta, kendilerini tanımalarını, yaratıcı düşüncelerini geliştirmelerini ve gelecekte hangi mesleği seçeceklerini düşünmeye başlamalarını sağlamaktadır.

Eğitimcilerin kendi düşünceleri değişmeye başlayıncaya kadar sınıflarında veya okullarında fazla bir değişme olmadığı bilinen bir gerçektir. Temel felsefe olarak insanoğlunun zekâsını, tek parça ve doğuştan kazanılan durgun bir yetenek olarak algılayan eğitimciler, çocukların öğrenmedeki başarısızlıklarını onların doğuştan getirdikleri zekâlarının sınırlılığı ile ilişkilendirirler. Bu felsefenin tersine zekâyı, çok yönlü bir kapasite ve değişebilen bir yeti olarak kabul eden eğitimciler ise sınıfa gelen her çocuğun zekâsını geliştirme sorumluluğunu kendilerinde hissedeceklerdir.

Gardner'in teorisi eğitimcilerin sınıflarında uzun süre yaşamış oldukları tecrübeleri açıkladığı için eğitimciler tarafından kabullenilip benimsenmiştir. Tüm zekâ alanlarına eşit derecede önem vererek çocukların kendilerini güçlü hissettikleri alanlarda onları destekleyerek öğrenme süreçlerine ve kendilerini tanımalarına yardımcı

olmak eğitimcilerin en temel görevidir. Bu bağlamda eğitimciler materyal sunumunda uygun açılardan tüm zekâ alanlarını geliştirici ya da tüm zekâ alanlarını kullanmaya yönelik etkinlikler hazırlamalıdır [6]. Çok boyutlu tasarlanan öğrenme ortamında çocukların kendi tercihlerini kullanmaları önemlidir. Eğitimcilerin en çok özen göstermeleri gereken konu, yeterli tercih ve seçim hakkını çocuklara vermek olmalıdır. Bu şekilde çocuk hem kendini tanıma, ifade etme, yansıtma, sorumluluk alma şansı bulur hem de öğretmen çocuğun tercihleri, karar mekanizması, ilgileri, eğilimleri, sevdikleri ve hoşlanmadıkları gibi pek çok konuda bilgi sahibi olabilir. Çocukların özgürlüğünü kısımadan onların gelişimlerini destekleyen öğretmen hem çocukları daha iyi tanıma imkânı bulabilecek hem de çocukların baskın olan ve olmayan zekâ alanlarını başka faktörleri de işe koşarak belirleme şansı bulabilecektir.

5. YÖNTEM (METHOD)

Bu çalışma bir özel durum çalışmasıdır. Özel durum çalışmasının en önemli avantajı, araştırmacıya özel bir durum veya olay üzerinde yoğunlaşma ve çalışmada yer alan değişik faktörleri tanımlama fırsatı vermesidir. Bu tür çalışmalarda araştırmacı alanda zaman harcayan, deneklerle doğrudan görüşen ve gerektiğinde deneklerin deneyimlerini yaşayan, alanda kazandığı perspektifi ve deneyimleri toplanan verilerin analizinde kullanan kişi olduğundan veriler daha çok araştırmacının yorumlarına dayanmaktadır [30 ve 31].

Ortamın tanımlanıp açıklanmasına yönelik araştırmalar özel durum çalışmaları ve bu çalışmalarda kullanılacak çoklu araştırma teknikleri ile gerçekleştirilebilir [32]. Öğrenme ortamının kendine özgü niteliklerinin geçerli ve güvenilir bir şekilde tespit edilebilmesi için, aynı ortamdan farklı ölçme araçlarıyla elde edilen verilerin karşılaştırılarak analiz edilmesi önerilmektedir [32]. Bu amaçla bu çalışmada veri tabanını zenginleştirmek, geçerlilik ve güvenilirliği artırmak amacıyla veri toplama aracı olarak gözlem ve mülakat kullanılmıştır.

5.1. Çalışma Grubu (Study Group)

Bu araştırma, bir ilçe merkezindeki anaokuluna devam eden, 48-60 aylar (dört ve beş yaş) arasında olan toplam 12 çocuğun olduğu anasınıfında gerçekleştirilmiştir. Ancak bu çalışmada bir çocuğun baskın olan ve olmayan zekâ alanları derinlemesine incelenmiştir.

5.2. Verilerin Toplanması (Data Collecting)

Bu çalışmada verileri toplamak için sınıf öğretmenin gözlemleri, senaryo destekli mülakatlar ve ebeveynlerle yürütülen mülakatlar işe koşulmuştur.

5.2.1. Öğretmen Gözlemleri (Teacher Observations)

Gözlem, herhangi bir ortamda ya da kurumda oluşan davranışı ayrıntılı olarak tanımlamak amacıyla kullanılan bir yöntemdir [30].

Araştırmacı, herhangi bir ortamda oluşan bir davranışa ilişkin ayrıntılı, kapsamlı ve zamana yayılmış bir resim elde etmek istiyorsa, gözlem yöntemini kullanabilir [30]. Çocukların baskın zekâ alanlarını belirlemek için kullanılacak en önemli araçlardan biri sınıf ortamındaki gözlemlerdir. Bu çalışmada sınıf öğretmeni olan araştırmacı, bir dönem boyunca doğal sınıf ortamında yapılandırılmamış gözlem (katılımlı gözlem) türünü kullanarak verilerini toplamıştır. Bu gözlem türünde araştırmacının elinde herhangi standart bir gözlem formu yoktur. Araştırmacı gözlemlerini sayısal veri üretmekten çok, araştırmaya konu olan birey ya da bireylere ilişkin ayrıntılı açıklamalar ve tanımlamalar yapmaya yönelmektedir. Bu çalışmada

öğretmenin yapmış olduğu gözlemler, çocukların sınıf içi iletişimlerinde sergiledikleri tutum ve davranışları yorumlama, tercih ettikleri oyuncakları neden tercih ettiklerine dair çıkarımlarda bulunma ve oyuncak tercihlerinde ne tür özelliklere dikkat ettiklerine dair ipuçları yakalama üzerine yoğunlaşmaktadır. Ayrıca öğretmen gözlemleri sırasında; çocukların öykü okunurken kitabın resimlerine mi yoksa yüksek sesle okunan öyküye mi odaklandıklarına, tercihlerinin sessizce dinlemek mi yoksa kalkıp duyduğu olay örüntüsünü canlandırmak mı olduğuna, sınıfta genellikle grup oyunlarını mı yoksa bireysel oyunları mı tercih ettiklerine odaklanmıştır. Bunların yanı sıra öğretmen; sınıfça yapılan etkinliklerde çocukların hangi rolü üstlenmek istediklerine, hangi etkinliklere ve ne tür resimlere ilgi duyduklarına, sınıfça yapılan bir gezi esnasında hangi tür etkinlik veya olaylarla ilgilendiklerine ve gezi yapılan yerde en çok dikkatlerini çeken olay, durum veya nesnelere neler olduğuna da odaklanmıştır. Çocukların bu ve benzeri etkinlikler esnasındaki tutum ve davranışları ÇZK'de yer alan zekâ alanları ile ilişkilendirilerek çocukların baskın olan ve olmayan zekâ alanları konusunda fikir yürütülmeye çalışılmıştır.

5.2.2. Senaryo Destekli Mülakatlar (Scenario-Based Interviews)

Formal eğitimde olmayan ancak araştırmacılar tarafından çocukların baskın zekâ alanlarının doğru belirlenmesine katkıda bulunacağına inanılan senaryolar oluşturuldu. Senaryolar oluşturulurken çocukların baskın zekâ alanlarını ortaya çıkaracak yapay durumlar oluşturuldu. Senaryolarda çocukların meslek seçimleri ile zekâ alanları arasında ilişki kurmak amacıyla, bilgisayar ortamında her bir çocuğun cinsiyeti dikkate alınarak zekâ alanlarını temsil eden meslek gruplarına ilişkin resimler ve her bir meslek grubuna ait kostümlü uzmanların işbaşındaki resimleri çocuklara gösterilerek çoklu seçim yapmaları sağlanmıştır. Bilinçli seçim yapıp yapmadıklarını anlamak amacıyla; neden?, niçin? vb., sorular sorulmuştur. Bu şekilde araştırmacılar her bir çocukla ilgili oluşan fikirler, doğal gözlemler vasıtasıyla oluşmuş fikirlerle ilişkilendirilerek yansıtılmıştır.

5.2.3. Ebeveynlerle Yürütülen Mülakatlar (Interviews with Parents)

Okulöncesi eğitimin temel ilkelerinden biri ailelerin etkin katılımını sağlamaktır. Öğretmenin aileyi tanıması, çocuğu tanımasını kolaylaştırmaktadır. Aile üyeleri arasındaki ilişkiler, ailenin çocuğa karşı tutumları, çocuğa uyguladıkları disiplin anlayışı, çocuğun içinde yaşadığı fiziksel çevre koşulları gibi özelliklerin öğretmen tarafından bilinmesi, çocukta gözlediği çeşitli davranışları anlamasına ve değerlendirmesine böylelikle çocukla ilgili doğru bilgi edinmesine ve doğru tespitlerde bulunmasına yardımcı olmaktadır. Bu çalışmada aileler önemli oranda yer almışlardır. Araştırmacılar daha önceki veri toplama araçlarıyla topladıkları verileri doğrulamak ya da eğer varsa yanlış algılarını düzeltebilmek için ebeveynlerle mülakatlar gerçekleştirmişlerdir. Ayrıca okulöncesi eğitimin gereği olarak öğretmen çok sık olarak öğrenci velileri ile görüşme fırsatı bulduğu için informal olarak gözlemlerini doğrulayacak mülakatlar gerçekleştirmiştir. Böylece öğretmen, çocukların tutum ve davranışlarının altında yatan sebepleri anlayacak ipuçları yakalamıştır. Öğretmen; çocuğu tanıma sürecinde, çocukların gelişimsel özelliklerini, ilgi ve isteklerini, gereksinimlerini, çocuğun ailesini ve içinde bulunduğu çevrenin özelliklerini dikkate almıştır.

6. BULGULAR VE YORUMLAR (FINDINGS AND INTERPRETATIONS)

Bu çalışmada kullanılan Ayşe ismi bir öğrenciye rumuz olarak verilmiştir. Annesi ev hanımı babası ise işletme sahibi olan Ayşe dört çocuklu bir ailenin en küçük çocuğudur.

6.1. Gözlemlerden ve Senaryolardan Elde Edilen Bulgular ve Yorumlar (Findings from the Observations and Scenarios and Discussion)

Eğitim-öğretimin ilk haftası bütün sınıfın katıldığı çocukların birbirlerini tanıma ve kaynaşma etkinliğinde plastik bir top araç olarak kullanılmıştır. Plastik topun kullanıldığı eğitici drama etkinliğinin kuralı gereği, topa sahip olan çocuk ismini söyleyerek halka şeklindeki gruptan bir arkadaşına topu atar ve attığı arkadaş da aynı şekilde ismini söyleyerek başka bir arkadaşına topu atarak oyunu sürdürürler. Bu etkinlikte top birkaç tur döndükten sonra her çocuk grup arkadaşlarının isimlerini öğrenmiş olur. Oyunun devamında topu alan çocuk gruptaki herhangi bir arkadaşının ismini söyleyerek topu arkadaşına atar ve top birkaç tur döndükten sonra etkinlik tamamlanmış olur. Oyun grubundaki çocuklardan biri olan Ayşe, etkinliğin birinci bölümünü sorunsuz bir şekilde tamamladığı halde etkinliğin ikinci bölümünde kendisine atılan topu güzel bir şekilde yakalamasına rağmen her seferinde topu, ismini önceden bildiği birkaç arkadaşına atmayı tercih etmiştir. Öğretmenin topu farklı arkadaşlarına atman gerekiyor uyarısı üzerine Ayşe, topu gelişigüzel grubun ortasına doğru hiçbir isim söylemeden atmıştır. Ayşe'nin topu her seferinde düzgünce yakalaması ve etkinlik boyunca sürekli olarak yer değiştirmesi *bedensel-kinestetik zekâsının* baskın fakat gruptaki arkadaşlarının genelinin isimlerini hatırlayamaması ve bu yönde bir çabasının olmaması ise *kişilerarası-sosyal ve sözel-dilsel zekâsının* baskın olmadığını düşündürmektedir.

Grup oyunu olarak başlanan oyunlarda Ayşe'nin tek başına oynamak istemesi, beslenme saatinde tek başına yemek yiyebileceği masayı tercih etmesi, sınıfça yapılan bir gezide ikişerli hareket etmeleri istenmesine rağmen kısa süre sonra tek başına hareket etmesi, sihirli kalem ve tahta oyuncağı ile yalnız başına uzun süre farklı resimler yapması ve okulda düzenlenen etkinlikler çerçevesinde okula gelen palyaçolarla ikişerli gruplar halindeki müzikli dans gösterisinde Ayşe'nin tek başına dans etmeyi tercih etmesi ve bu dans gösterisi sırasında ritmik ve estetik dans etmesi gibi gözlemler *zekâ alanları* ile ilişkilendirilerek değerlendirilmiştir. Yapılan değerlendirmede Ayşe'nin bu tercihleri *içsel-özedönük, müziksel-ritmik, bedensel-kinestetik, görsel-mekansal-uzamsal zekâsının* baskın olduğunu ve *kişilerarası-sosyal zekâsının* baskın olmadığını düşündürmektedir.

Sulu boya tekniği kullanılarak yapılan resim etkinliğinde, çocukların paylaşım duygularını geliştirmek ve daha fazla sosyalleşmelerini sağlamak amacı ile iki çocuğun birlikte kullanacağı sayıda sulu boya çocuklara verilmiştir. Önceden bu tür etkinlikleri sevdiği bilinen Ayşe etkinliğe katılmak istemeyerek sınıftaki koltuğa oturdu neden etkinliğe katılmak istemediğini soran öğretmenine tek başına sulu boya çalışması yapmak istediğini söylemiştir. Ayrı bir sulu boya verilen Ayşe şarkı söyleyerek fırça baskısı tekniğiyle hayvan figürlerinden oluşturduğu kompozisyonda, kompozisyondaki renk uyumunda ve kâğıdı ölçülü kullanmada oldukça başarılı olduğu gözlemlenmiştir. Ayrıca oyun hamuruyla yapılan etkinliklerde Ayşe'nin genelde çiçek ve hayvan figürlerini yaptığı da gözlemlenmiştir. Tek başına resim yapmayı tercih etmesi *içsel-özedönük zekâsının* ve fırçayı kullanmadaki becerisi *bedensel-kinestetik zekâsının*, kompozisyondaki renk uyumu ve kâğıdı ölçülü kullanmadaki becerisi *görsel-mekansal-uzamsal zekâsının*, sulu boya ile yaptığı resimde ve oyun hamuruyla

yaptığı etkinliklerde çiçek ve hayvan figürleri yapması *doğa zekâsının* ve etkinlikler süresince mırıldanması *müziksel-ritmik zekâsının* baskın olduğunu düşündürmektedir. Ayrıca tek başına resim yapmayı tercih etmesi *kişilerarası-sosyal zekâsının*, öğretmene sulu boyayı ortak kullanmayı istemediğini söylemek yerine bir köşede sessizce oturması *sözel-dilsel zekâsının* ve çok sevdiği bir etkinlikten mahrum kalacağını düşünmemesi *mantıksal-matematiksel zekâsının* baskın olmadığını düşündürmektedir.

Evcil hayvanlar konulu bir hikâye anlatan öğretmen bu hikâyeden ne anladığını Ayşe'ye sormuştur. Ayşe'nin anladıklarını belli bir düzen halinde anlatamadığını gören öğretmen hikâyedeki kahramanları parmak kuklasıyla, hayvanların taklitleriyle ve hikâyedeki konuşmaları ritmik bir üslupla tekrar anlattığında, Ayşe'nin hikâyeyi anladığı ve anlatabildiği görülmüştür. Atatürk köşküne okulca yapılan gezi sonrasında Ayşe'nin hatırladığı şeyler; köşkün ve bahçenin tasarımı, bahçedeki hayvanlar, çiçekler ve köşkün içerisinde çalınan şarkı olmuştur. Ayrıca I. dönem karne töreni için hangi etkinliği yapmak istediği sorulan Ayşe daha önce öğrendiği şarkılı rondo oynamak istemiştir. Buradan hareketle Ayşe'nin hikâyeyi ritmik anlatımla tekrar edebilmesi, geziden hatırladığı şeylerden birinin çalınan müzik olması ve şarkılı rondo oynamak istemesi *müziksel-ritmik zekâsının* baskın, öğretmenin hikâyeyi bedensel hareketler içeren parmak kuklasıyla ve hayvan taklitleriyle anlattığında Ayşe'nin hikâyeyi anlaması ve anlatabilmesi ve karne töreninde hareketli rondo oynamak istemesi *bedensel-kinestetik zekâsının*, köşk gezisinden hatırladıklarının köşkün ve bahçenin tasarımı olması *görsel-mekansal-uzamsal zekâsının* ve gezi sırasında bahçedeki hayvanlarla ve çiçeklerle ilgilenmesi *doğa zekâsının* baskın olduğunu düşündürmektedir. Ancak hikâyenin okunarak anlatılmasıyla hikâyeyi anlayamaması ve anlatamaması *sözel-dilsel zekâsının* baskın olmadığı şeklinde yorumlanabilir.

Sınıfta yapılan bilişsel etkinlik çalışmasında, hayvanat bahçesindeki hayvanların kuyrukları ve gövdeleri farklı yerlerde saklanarak birbirinden farklı renkte olan hayvanların bulunduğu resimli etkinlik çalışması yaptırılmıştır. Bu etkinlikte farklı yerlerde bulunan her bir hayvana ait gövdeleri ve kuyrukları birleştirmesi istenen Ayşe'nin resimdeki tüm hayvanlara ait kuyrukları ve gövdeleri doğru bir şekilde birleştirebildiği gözlemlenmiştir. Ancak gövdeleri ve kuyrukları doğru birleştirerek oluşturduğu hayvanın ismini söylemesi istenen Ayşe'nin hayvanın ismini söylemek yerine hayvanın taklidini yaparak cevap vermesi *görsel-mekansal-uzamsal zekâsının* ve *doğa zekâsının* baskın olduğunu fakat hayvan isimlerini hatırlayamaması ise *sözel-dilsel zekâsının* baskın olmadığını düşündürmektedir.

Sanat etkinliği çerçevesinde çocuklara yaptırılan şekil ve renk kavramını mobil çalışması yardımıyla öğretmek için oluşturulan dairenin rengini bir hafta sonra soran öğretmene Ayşe cevap verememiştir. Ancak arkadaşları elleriyle daire şeklini yaptıktan sonra dairenin rengini söyleyebilmiştir. Öğretmen sayı kavramını öğretmek için sınıftaki blokları kullanarak Ayşe'den üç tane kırmızı renkli blok getirmesini istemiştir. Blokların yanına giden Ayşe'nin tekrar kaç tane diye sorması, üç tane kırmızı renkli blok denilince parmaklarını üç yaparak onaylamak için göstermesi ve evet denilince üç tane kırmızı renkli bloğu getirmesi *zekâ alanlarıyla ilişkilendirildiğinde*, Ayşe'nin istenen renkte blokları parmaklarıyla gösterince getirmesi ve dairenin rengini ancak şeklini gösterince algılaması *görsel-mekansal-uzamsal zekâsının* baskın olduğunu ancak söylenen sayıyı ve rengi sözel olarak söylenince anlayamaması *sözel-dilsel zekâsının* ve istenen sayıdaki bloğu getirememesi ise *mantıksal-*

matematiksel zekâsının baskın olmadığını düşündürmektedir.

Oyun hamuru etkinliklerinde arkadaşları hamurlarını birleştirip oynarken Ayşe'nin onlara katılmak istememesi, arkadaşları kaydırdan kayarken Ayşe'nin öğretmeninin yanına gidip ona sarılıp arkadaşlarına katılmak istememesi, sınıfça izlenen tiyatro oyunlarında arkadaşlarının yanında değil de öğretmenin yanında oturarak izlemek istemesi ve serbest zamanlarda oynadığı oyuncakların tek başına oyun oynanabilecek oyuncaklar olması içsel-özedönük zekâsının baskın ve kişilerarası-sosyal zekâsının baskın olmadığını düşündürmektedir.

Ayrıca araştırmacılar tarafından tasarlanan meslek gruplarına ilişkin resimler ve her bir meslek grubuna ait kostümlü uzmanların işbaşındaki resimleri arasında meslek seçimi yapan Ayşe'nin seçtiği meslek gruplarının; Bahçıvan, Dansçı, Şarkıcı, Öğretmen ve Ressam yönünde olduğu görülmüştür. Bu meslek gruplarının hangi zekâ alanlarıyla ilişkili oldukları incelendiğinde, bahçıvanın doğa zekâsı ile ilişkili olduğu, dansçının bedensel-kinestetik zekâyı ile ilişkili olduğu, şarkıcılığın müziksel-ritmik zekâ ile ilişkili olduğu, öğretmenin sözel-dilsel zekâ ve kişilerarası-sosyal zekâ ile ilişkili olduğu ve ressamın görsel-uzamsal zekâ ile ilişkili olduğu anlaşılmıştır. Ayşe'nin seçtiği mesleklerin ilişkili olduğu zekâ alanları ile öğretmenin gözlemlerinden yola çıkarak belirlediği baskın zekâ alanlarının genel anlamda paralellik arz ettiği görülmüştür. Ancak öğretmenlik mesleği ile ilgili seçiminde öğretmen gözlemleriyle çelişen bir durum ortaya çıkmıştır. Bu durumun ortaya çıkmasında Ayşe'nin ailesinin öğretmen olmasını istemesi ve Ayşe'nin öğretmenini çok sevmesi etkili olmuş olabilir.

6.2. Mülakatlardan Elde Edilen Bulgular ve Yorumlar (Findings from the Interviews and Discussion)

Bu bölümde anneye beş soru sorulmuştur. Her bir soruya annenin verdiği cevaplar araştırmacılar tarafından yorumlanarak italik yazı biçimi ile ifade edilmiştir. Bu yorumlarda, öğretmenin dönem boyunca yaptığı gözlemler ve aile ile yaptığı informal mülakatlardan edindiği izlenimler de işe koşulmuştur.

- **Birinci soru,** "Aile ortamınızı kısaca tanıtır mısınız?"

Anne; iki erkek ve iki kız çocuğumuzla beş odalı bir evde yaşıyoruz. Evimizde kızlara ve erkeklere ait ayrı odalarımız var. Eşimin ve erkek çocuklarımla yoğun iş temposu sebebiyle sadece akşamları tüm aile bireyleri görüşebiliyoruz. Buda aile içi ilişkilerimizin resmi olmasını zorunlu kılmakla birlikte tüm aileyi ilgilendiren konularda demokratik ve ortak kararlar almaya çalışıyoruz. Erkek ve kız çocuklarımızın iletişimleri dikkate alındığında hemcinsler arasında daha fazla bir iletişim olduğu söylenebilir.

Ailede baba dâhil tüm erkek bireylerin yoğun iş temposunun olması ve annenin yaşının ilerlemiş olması Ayşe'nin eğitimiyle daha fazla ablasının ilgilenmesini zorunlu kılmıştır. Ayrıca Ayşe'nin ailenin en küçüğü olması ve ailenin diğer bireylerinin aşırı korumacı yaklaşımları Ayşe'nin akrabalarıyla iletişimini olumsuz etkilemiştir. Ailesinin aşırı korumacı olması ve kendi yaş grubunda bu ilgiyi bulamayıp beklemediği tepkilerle karşılaşması kişilerarası-sosyal zekâ alanının ve sözel-dilsel zekâ alanının az gelişmesine (baskın olmamasına) ve buna bağlı olarak da içsel-özedönük zekâ alanının çok gelişmesine (baskın olmasına) yönelik fırsatlar doğurmuş olabilir. Ayrıca her ihtiyacının ablası tarafından düşünülüp kendisinin istemesine fırsat verilmeden karşılanması mantıksal- matematiksel zekâ alanının az gelişmesine (baskın olmamasına) olanak sağlamış olabilir.

- **İkinci soru**, "Ailenizin genel kalıtsal özelliğinden ve ailede en çok kime benzediğinden kısaca bahseder misiniz?"

Anne; eşimin ailesinde genel olarak işletmeciliğe ve yöneticiliğe eğilimli bir yapı varken benim ailemde tarım ve hayvancılığa eğilimli bir yapı hâkimdir. Ayşe kırsal yaşamı sevmesiyle benim aileme benzemektedir. Huy olarak ise; inatçılığı ve kıskançlığı abisinden, tertipli ve düzenli olmasını da ablasından almıştır.

Ayşe'nin kırsal yaşamı sevmesi, doğayla iç içe olmak için sık sık köye gitmek istemesi doğa zekâ alanının, kır yaşamında daha özgür ortamlar olması ve bedensel faaliyetler gerektiren oyunlar oynama şansı bulması bedensel-kinestetik zekâ alanının gelişmesine (baskın olmasına) olanak sağlamış olabileceğini düşündürmektedir. Doğayla iç içe bir yaşamı seven Ayşe'nin sık sık köye gitmesi ve tertipli ve düzenli olması onun resim yapma yeteneğini ve dolayısıyla görsel-mekansal-uzamsal zekâsının gelişmesinde etkili olmuş olabilir.

- **Üçüncü soru**, "çocuğunuzun hangi meslekte başarılı olacağını düşünüyorsunuz? Neden?"

Anne; çocuğumuzun öğretmen veya işletmeci olmasını istiyoruz. Ancak bu mesleklerden ziyade Ayşe'nin hareketli bir yapıya sahip olması ve müziği çok sevmesi, dansçı veya şarkıcı gibi mesleklerde daha başarılı olabileceği konusunda beni düşündürmektedir. Ancak babası her zaman öğretmenliğin çok kutsal ve bayan mesleği olduğunu söyleyip durur, sanırım kızını sonunda öğretmen olmaya ikna edecektir.

Bedensel koordinasyon gerektiren küçük ve büyük kaslarını kullanmadaki becerisi; ritmik ve müzikal olarak duyduğu sözleri hemen kavraması bakımından Ayşe meslek olarak dansçı veya şarkıcı gibi mesleklerde başarılı olabilir. Ayrıca Ayşe'nin hayvanlara ve bitkilere karşı ilgisinin olması ve kırsal yaşamla iç içe yaşam sürdürebilmesi, veteriner ve botanikçi gibi mesleklerde de başarılı olacağını düşündürmektedir. Annenin kızı ile ilgili söylediklerine bakılırsa Ayşe'nin ilerdeki meslek seçiminde babasının etkisinde kalacağı yani ailenin arzuladığı zekâ alanını geliştirmek için daha çok çaba harcama yolunu seçebileceği anlaşılmaktadır. Buda Brualdi'nin (1998) söylediği "kabul gören ve değer verilen davranışlar motivasyonu artırmakta ve bireyi bu davranışları zenginleştirmeye yöneltmektedir" düşüncesi ile paralellik arz etmektedir [8].

- **Dördüncü soru**, "Tüm aile bir arada olduğunuz zamanlar neler yaparsınız, Ayşe evde geçirdiği zamanlarda neler yapmaktan hoşlanır ve bir olaya kızgınlığını nasıl belli eder?"

Anne; hafta içi ailecek geçirdiğimiz zamanlar, akşam yemeğini yediğimiz ve yemekten sonra birlikte televizyon izlediğimiz zamanlardır. Yemekten kısa bir süre sonra Ayşe'nin uyku saatinin gelmesi, Ayşe ile geçirdiğimiz zamanları kısıtlamaktadır. Hafta sonları ise Ayşe uyanır uyanmaz köye gidip gitmeyeceğimizi sorar. Eğer gitmeyecek olursak, gitme konusunda bir süre ısrar eder. Ayşe evdeki zamanının çoğunu ablasıyla geçirmektedir. Çünkü benim ev işlerinde yoğun olmam, babasının ve ağabeylerinin ticari işlerinde yoğun olmaları bu durumu zorunlu kılmaktadır. Babasının ve ağabeylerinin Ayşe ile geçirdikleri kısa zaman diliminde ise onu şımarttıklarını düşünüyorum. Örneğin evde çok sayıda oyuncağı olmasına rağmen sık sık yeni oyuncaklar almaları ve Ayşe'nin olumlu olumsuz tüm isteklerini yerine getirmeleri buna sebep olmaktadır.

Ayşe'nin evde geçirdiği zamana gelince, Ayşe evdeki zamanının büyük bölümünü genelde odasında oyuncaklarıyla oynamakla, gazete kâğıtlarındaki resimleri kesmekle ve okulda yaptıklarını özellikle öğrendiği şarkıları ve oyunları ablasına anlatmakla geçirir.

Hoşuna gitmeyen olaylara tepkisine gelince ise, Ayşe hoşuna gitmeyen bir olay olunca kaşlarını çatar, bir köşede sessiz bir

şekilde oturarak isteğinin olması için baskı uygular ve genelde istediğini yaptırır. Bu kadar inatçı olmasından dolayı zor anlar yaşadığım oluyor ve Ayşe'nin bu inatçılığını babasından aldığını düşünüyorum.

Ayşe'nin hafta sonları köye gitmeyi arzulaması doğa zekâsının baskın olduğunu düşündürmektedir. Ayşe'nin olumlu olumsuz isteklerinin ailesi tarafından yerine getirilmesi, Ayşe'nin akranlarından da benzer beklentiler beklemesine yol açmıştır. Ancak akranlarının beklentilerini karşılamaması, içine kapanmasına sebep olmuştur. Bu durumun, Ayşe'nin içsel-özedönük zekâsının gelişmesine (baskın olmasına), kişilerarası-sosyal zekâsının ve sözel-dilsel zekâsının ise az gelişmesine (baskın olmamasına) yol açtığı söylenebilir. Ayrıca Ayşe'nin odasında uzun süre gazete kâğıtlarından kestiği resimler sayesinde küçük kaslarının geliştiği ve bununda bedensel-kinestetik zekâsının gelişmesine (baskın olmasına) yardımcı olduğu düşünülmektedir.

Ayşe'nin hoşuna gitmeyen olaylara karşı aşırı inatçı olması genetik olmanın yanı sıra inatçı baskılarının sürekli lehine sonuçlanması bu huyunun kendisinde belirgin olarak pekişmesine sebep olduğu söylenebilir.

- **Beşinci soru,** "Çocuğunuzun oyuncak seçimi nasıldır, ne tür oyuncaklardan hoşlanır?"

Anne; Ayşe'nin oyuncak seçimi genelde kız çocuklarının isteyebileceği özelliklerdeki oyuncaklardır. Ancak bazı oyuncak seçimlerinde beni şaşırtmaktadır. Örneğin rengarenk kıyafetli bebeklere, mutfak malzemelerine, müzik aletlerine ve dans kıyafetlerine oldukça ilgilidir. Bu oyuncak reyollarının yanı sıra bana ilginç gelen ve Ayşe'nin asla pas geçmek istemediği bir diğer reyol ise bahçede kullanılacak kürek, tırmık ve v.s. aletlerin bulunduğu reyoldur. Her çocuk gibi Ayşe'ninde oyuncakçıdan ayrılması çok zor oluyor ve vazgeçemediği reyollardan istediği oyuncakları alıyoruz.

Ayşe'nin oyuncak seçimine bakılırsa seçtiği oyuncakların baskın zekâ alanlarıyla doğrudan ilişkili olduğu anlaşılmaktadır. Ayrıca seçtiği oyuncaklarla uzun süre vakit geçirmesi oyuncaklarının zekâ gelişiminde etkili olmuş olabileceğini düşündürmektedir. Örneğin, seçtiği oyuncak bebeklerde renk öğesini ön planda tutması ve seçtiği oyuncaklarla uzun süreler geçirmesi görsel-mekansal-uzamsal zekâsının ve içsel-özedönük zekâsının gelişimine katkıda bulunmuş olabileceğini düşündürmektedir. Ayrıca müzik aletlerine, dans kıyafetlerine ve bahçede kullanılacak aletlere ilgi duyması, müziksel-ritmik zekâsının, bedensel-kinestetik zekâsının, görsel-mekansal-uzamsal zekâsının ve doğa zekâsının baskın olması ile ilişkili olabilir.

Elde edilen bulgulardan hareketle Ayşe'nin baskın ve baskın olmayan zeka alanları Tablo 1'deki gibi özetlenebilir.

Tablo 1. Ayşe'nin baskın ve baskın olmayan zekâ alanları
(Table 1. Ayşe's dominant and non dominant intelligence fields)

Ayşe'nin baskın zekâ alanları	Ayşe'nin baskın olmayan zekâ alanları
<ul style="list-style-type: none"> • Görsel-mekansal-uzamsal zekâ • Müziksel - ritmik zekâ • Bedensel - kinestetik zekâ • İçsel - özedönük zekâ • Doğa zekâsı	<ul style="list-style-type: none"> • Sözel - dilsel zekâ • Mantıksal-matematiksel zekâ • Kişilerarası-sosyal zekâ

7. SONUÇLAR VE ÖNERİLER (CONCLUSIONS AND SUGGESTIONS)

Araştırma kapsamında elde edilen bulgulara dayalı olarak çocukların baskın olan ve olmayan zekâ alanlarının gelişiminde genetik etkenlerin yanı sıra çevresel faktörlerin ve ebeveynlerin tutum ve davranışlarının da önemli oranda belirleyici olduğu saptanmıştır.

Okulöncesi öğretmenlerinin görevlerinden bir tanesi de çocukların yetenekleri hakkında ebeveynleri doğru bilgilendirmektir. Bu çalışma süreci, öğretmenin aile ile sıkı bir işbirliği çerçevesinde çocuğu tanımasını, bireysel farklılıklarını ve baskın olan ve olmayan zekâ alanlarını belirlemeye çalışmasını, aile-öğretmen iletişiminin gelişmesini, ailenin çocuk bilincinin artmasını ve çocuğun daha doğru tanınmasını sağlamıştır.

Okulöncesi dönemde ÇZK'ye göre çocukların baskın olan ve olmayan zekâ alanlarının belirlenmesi büyük önem taşımaktadır. Ailelerin, çocuklarının baskın zekâlarını, ilgi ve becerilerini fark ederek onun baskın zekâsı ve ilgisi doğrultusunda erken eğitime başlanmasında önemli rol oynadıkları bilinmektedir. Bu çalışmayla Ayşe'nin ailesi, çocuklarının baskın zekâları, ihtiyaçları ve eğitimi konusunda neler yapabilecekleri konusunda bilinçlenmişlerdir. Bu sonuçlara dayalı öneriler şu şekilde sıralanabilir.

- Eğitim programlarının bireylerin öğrenme potansiyellerindeki farklılıklara ışık tutması gerekmektedir. Bu amaçla özellikle okulöncesi eğitim kurumlarında öğrenme ortamları düzenlenirken ÇZK işe koşulmalıdır.
- Okulöncesinden itibaren çeşitli etkinliklerle düşünmeye yönlendirilen çocuklar, ileriki yaşamlarında gerçek hayat problemlerini çözmeye yüksek performans göstermektedirler. Bu sebeple okulöncesi eğitim sürecinde görev alan öğretmenler ÇZK'ye göre etkinlikler tasarlayıp uygulayarak hem çocukların etkin katılımını sağlamalıdır hem de çocukların ileriki yaşamlarını olumlu yönde etkilemelidirler.
- Üniversitede görev alan araştırmacılarla öğretmen işbirliği çerçevesinde yürütülen bu tür çalışmalar, öğretim ortamlarından daha gerçekçi verilerin elde edilmesine ve bu ortamlarda istenen değişimlerin gerçekleşmesine imkân tanıdığı için öğretmenlerin aktif rol aldığı bu türden çalışmalar sıklıkla yapılmalıdır.
- Bir ölçme aracı vasıtasıyla daha çok bireyin baskın olan ve olmayan zekâ alanları saptanarak bu bireylerden bir veya birkaçının zekâ alanları bu araştırmadakine benzer olarak derinlemesine araştırılabilir. Elde edilen bulgular karşılaştırılarak yorumlanabilir.

KAYNAKLAR (REFERENCES)

1. Bjorklund, F.D., (1995). Children's Thinking And Developmental Function And Individual Differences. Brooks/Cole Pub Com.
2. Eriş, B., (2008). Zekâ: Amerikan Deneyiminin Kritik Kuram Perspektifinden Analizi. Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri: 8(1), 59-87.
3. Armstrong, T., (1994). Multiple Intelligences In The Classroom. Alexandria-Virginia: Ascd.
4. Sternberg, J.R., (1995). In Search Of The Human Mind. New York: Harcourt Brace College Publishers.
5. Gardner, H. ve Hatch, T., (1989). Multiple Intelligences Go To School: Educational Implications Of the Theory Of Multiple Intelligences. Educational Researcher: 15(8), 4-9.
6. Demirel, Ö., (2002). Eğitimde Program Geliştirme. Ankara: 4. Basım, Pegem Yayıncılık.
7. Gardner, H., (1993). Multiple Intelligences: The Theory Into Practice. New York: Basic Books. A Division Of Harper Collins Publishers.
8. Brualdi, C.A., (1998). Gardner's Theory. Teacher Librarian: 26(2), 26-28.
9. Erkuş, A., (1998). Goleman'ın Duygusal Zekâ Görüşünün Psikometrik Açıdan Eleştirisi ve Dinamik Etkileşimsel Model Önerisi. Türk Psikoloji Yazıları Dergisi: 31-40.
10. Tuğrul, B., (2003). Çocuğu Tanıma ve Değerlendirme, Erken Çocuklukta Gelişim ve Eğitimde Yeni Yaklaşımlar. Edit: Sevinç M. Ankara: Morpa Kültür Yayınları.
11. Gardner, H., (1999). Intelligence Reframed. New York: Basic Books, Inc.
12. M.E.B., (2004). İlköğretim Okulu Matematik Dersi Öğretim Programı. Ankara: MEB. Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı.
13. Emig, V.B., (1997). A Multiple Intelligences Inventory. Educational Leadership: 55(1), 47-50.
14. Campbell, L. ve Campbell, B., (1999). Multiple Intelligences And Student Achievement: Success Stories From Six Schools. Virginia Usa: Ascd.
15. Hoerr, R.T., (2002a). More About Multiple Intelligences. Early Childhood Today: 16(4), 43.
16. Nolen, J.L., (2003). Multiple Intelligences in the Classroom. Education: 124(1), 115-119.
17. Koroğlu, H. ve Yeşildere, S., (2004). İlköğretim Yedinci Sınıf Matematik Dersi Tamsayılar Ünitesinde Çoklu Zekâ Teorisi Tabanlı Öğretimin Öğrenci Başarısına Etkisi. GÜ, Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi: 2(24), 25-41.
18. Wu-Tien Wu., (2004). Multiple Intelligences, Educational Reform and a Succesfull Career. Teachers College Record: 106(1), 181-192.
19. Ucak, E., Bag, H., and Usak, M., (2006). Enhancing Learning Through Multiple Intelligences in Elementary Science Education. Journal of Baltic Science Education: 2(10), 61-69.
20. Yıldırım, K., Tarım, K. ve İflazoğlu A., (2006). Çoklu Zekâ Kuramı Destekli Kubaşık Öğrenme Yönteminin Matematik Dersindeki Akademik Başarı ve Kalıcılığa Etkisi. Eğitimde Kuram ve Uygulama: 2(2), 81-96.
21. Özdemir, P., Güneysu, S., and Tekkaya, C., (2006). Enhancing Learning Through Multiple Intelligences. Journal Of Biological Education: 40(2), 74-78.
22. Köksal, M.S. ve Yel, M., (2007). The Effect Of Multiple Intelligences Theory (Mit)-Based Instruction On Attitudes Towards The Course, Academic Success, And Performance Of

- Teaching On The Topic Of "Respiratory Systems". Educational Sciences: Theory & Practice: 7(1), 231-239.
23. Demirci, N. ve Yağcı, Z., (2008). Fen Bilgisi Dersi "Yaşamımızı Yönlendiren Elektrik" Ünitesinin Çoklu Zekâ Kuramı Etkinliklerine Göre Değerlendirilmesi. Eğitimde Kuram ve Uygulama: 4(1), 79-97.
  24. Kutluca, T., (2009). Çokgenler Konusunda Çoklu Zekâ Kuramına Göre Geliştirilen Etkinliklerin Öğrenci Başarısı Üzerine Etkisi. e-journal of New World Sciences Academy: 4(2), 534-548.
  25. Baki, A., Gürbüz, R., Ünal, S. ve Atasoy, E., (2009). Çoklu Zekâ Kuramına Dayalı Etkinliklerin Kavramsal Öğrenmeye Etkisi:Tamsayılarda Dört İşlem Örneği. Türk Eğitim Bilimleri Dergisi: 7(2), 237-259.
  26. Başal, H.A., (2007). Geçmiş Yıllarda Türkiye'de Çocuklar Tarafından Oynanan Çocuk Oyunları. Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi: 20(2), 243-266.
  27. Hoerr, R. T. (2002b). Learning Styles. Scholastic Parent&Child: 9(4), 42-47.
  28. Tuğrul, B. ve Esra, D., (2003). Her Çocuk Başarılı Olmak İçin Bir Şansa Sahiptir:Zekânın Çok Boyutluluğu Çoklu Zekâ Kuramı. Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi: 24, 224-233.
  29. Açıkgöz, Ün K., (2003). Aktif Öğrenme. İzmir: Eğitim Dünyası Yayınları.
  30. Yıldırım, A. ve Şimşek, H., (2003). Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri. Ankara: 3. Basım, Seçkin Yayıncılık.
  31. Çepni, S., (2009). Araştırma ve Proje Çalışmalarına Giriş. Trabzon: Geliştirilmiş 4. Baskı.
  32. Fraser, J.B., (1998a). Classroom Environment Instruments: Development, Validity and Application. Learning Environments Research: 1, 7-33.